

Lahden kaupunki, Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta, 15.12.2021

§ 47

Valtuustoaloite: Lahden kaupunki alkaa edistämään ns. Lahden mallia, jolla pyritään vastaamaan laajamittaisesti Lahden ja suomalaisen yhteiskunnan ongelmiin hyödyntäen tutkitusti tehokkaita keinoja ja esimerkiksi ns. Islannin mallin yhteydessä toimiviksi havaittuja toimintatapoja

4039/00.01.01.03/2021

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

Liikuntatoimenjohtaja Tommi Lanki, p. 050 559 4145

Päätös

Lautakunta jätti asian käsittelemättä esittelijän peruutettua päätösehdotuksen.

Esittelijä

Sivistysjohtaja Granqvist Tiina

Päätösehdotus

Lautakunta päättää antaa vastauksenaan valtuustoaloitteeseen perusteluosaan kirjatun selvityksen aloitteessa esitettyjen eri-ikäisten kaupunkilaisten vapaata harrastamista edistävien liikuntakohteiden toteutumisesta ja suunnittelusta sekä selvityksen harrastamisen Lahden mallin tämän hetkisestä tilanteesta.

Käsittely

Asian käsittelyn kuluessa esittelijä peruutti päätösehdotuksen.

Perusteluosa

Valtuutetut Kalle Aaltonen ja Minni Salminen 10.5.2021:

“Valtuutetun aloiteoikeutta hyväksi käyttäen Pro Lahden valtuustoryhmä esittää, että Lahden kaupunki alkaa edistää ohessa olevan kaltaista ns. Lahden mallia, jolla pyritään vastaamaan laajamittaisesti Lahden ja suomalaisen yhteiskunnan ongelmiin, hyödyntäen tutkitusti tehokkaita keinoja ja esimerkiksi ns. Islannin mallin yhteydessä toimiviksi havaittuja toimintatapoja. Näitä keinoja jalostetaan tässä mallissa Islannin mallia laajemmalle ikäryhmälle sekä Lahden toimintaympäristöön ja -kulttuuriin sopiviksi.

Mallissa ympäri Lahtea tehdään 50-80 kpl matalan kynnyksen harrastuskomplekseja, joissa yhdistetään monipuolisesti eri ikä- ja käyttäjäryhmien tarpeet ennennäkemättömällä tapaa kaupunkikuvaan. Malli tarjoaa Lahdelle mahdollisuuden olla edelläkävijä Suomessa ja hyvin valmisteltuna siihen on mahdollista saada myös rahoitusta valtiolta.

Liikkumattomuus maksaa Suomessa yhteiskunnalle yli kolme miljardia euroa vuodessa Jyväskylän yliopiston tuoreen tutkimuksen mukaan ja tällä hankkeella on mahdollisuudet saada vuodessa suuremmat säästöt, kuin mitä sen tekeminen maksaa, kun se toteutetaan oikein ja sen ohessa tehdään oikeanlaista viestintää.”

Valtuustoaloitteen liitteessä aloitetta täsmennetään mm. seuraavasti:

“Toimenpide-esityksen ajatuksena on tehdä ympäri Lahtea suuri määrä (50-80 kpl) matalan kynnyksen liikunta- ja leikkipaikkakomplekseja, jotka viedään ihmisten kotien lähelle ja näin niiden käytämisestä tehdään helppoa kaupunkilaisille. Toimenpide-esityksessä käytetään joitain toimiviksi havaittuja ns. Islannin mallin elementtejä ja samalla jalostetaan niitä Lahden toimintaympäristöön sekä yli ikäryhmien. ”

Aloitteessa esitetään tavoitteeksi tarjota helposti saavutettavien liikuntaan kannustavien elementtien avulla ennaltaehkäiseviä keinoja syrjäytymisen,

tuki- ja liikuntaelinten vaivoihin ja sairauksiin, mielenterveys- ja päihdeongelmiin sekä jaksamisen, stressin ja muiden nykyajan ongelmien ratkaisuun.

Valtustoaloite kokonaisuudessaan on esityslistan liitteenä.

Taustaa ulkokuntoilulaitteiden hankinnasta

Lahden kaupungin liikuntapalvelut on vuonna 2011 tehnyt laajamittaisen kartoituksen ja selvityksen ulkokuntolaitteiden (ns. tukkiryhmät) kunnosta, korjaus- ja uusimistarpeesta. Tukkirymät ovat olleet erittäin aktiivisessa käytössä noin 30 vuoden ajan palvelen eri-ikäisiä harrastaja- ja käyttäjäryhmiä. Näitä tukkirymä on kaikkiaan 13 kappaletta eri kaupunginosissa. Kartoituksen tuloksena päädyttiin siihen, että osa laitteista tulee uusia välittömästi ja osa pidemmällä aikataululla.

Ulkokuntolaitteille löydettiin valmistaja, jolla oli halu ja mahdollisuus kehittää ja parantaa jo heidän tuotannossaan olevia laitteita. Laitteisiin tehtiin liikuntapalvelun esittämiä monia muutoksia mm. liikeratojen, toiminnallisuuden, materiaalien että muotoilun osalta. Ensimmäinen iso laitekokonaisuus toimitettiin Lahden Kivimaan uimahallin yhteyteen vuonna 2018. Liikuntapalvelut suunnitteli yhteistyössä laitetoimittajan kanssa perustamisratkaisusta asti kokonaisvaltaisen laitesuunnitelman noudattaen ulkokuntolaitteille asettuja turvallisuusmääräyksiä. Laitehankinnat tehtiin liikuntapalvelun investointirahoista.

Ulkokuntoilulaitteiden hankinnan eteneminen

Kaupunkiympäristö ja liikuntapalvelut ovat sopineet investointivarausten niin, että vuosittain voidaan hankkia 2 tukkiryhmää uusilla käyttäjäystävällisillä laitteilla. Yhden tukkiryhmän korvaavan laitekokonaisuuden hinta on asennettuna noin 25 000-28 000 euroa. Kokonaishintaa saattaa nostaa ulkokuntolaitteiden asennuspaikka (hankala maasto).

Ulkokuntolaittehankinnat on budjetoitu kaupunkiympäristön palvelualueelle, Liikuntapalveluiden vuosittaisesta 200 000 euron irtaimen investointibudjetista katetaan liikuntapaikkojen välinehankinnat sekä kesä- että talvilajien osalta. Tästä määrärahasta ei ole osoitettavissa rahaa ulkokuntolaitteisiin.

Asennetut ja käyttövalmiit ulkokuntolaitteet:

- Tapanilan hiihtomaja
- Liipola -Saksala
- Häränsilmä-Teivaanmäki
- Pyhätön
- Karisto
- Nastolan uimahalli

Seuraavat kohteet vuodelle 2022:

- Merrasjärvi

- Kiveriö

Tuleville vuosille (2023-2024):

- Kasakkamäki
- Hennala
- Kivimaa
- Hiekk anummi (tämä aikaistuu vuodelle 2022, jos osbu-hankeen kautta tulee rahoitusta)
- Laitumen kuntorata
- Nastola

Nykyisellä investointitahdilla v. 2024 lopussa Lahdessa on käytössä 14 uudistettua tukkiryhmää matalan kynnyksen ulkoliikuntaa varten.

Aloitteessa esitetään, että ympäri kaupunkia olisi vähintään 50 matalan kynnyksen liikunta- ja leikkipaikkakompleksia.

Mikäli rahoitusta olisi vuositasolla nykyisen 2 ryhmän sijaan 4-5 ryhmän verran, niin nykyiset tukkiryhmät voitaisiin neljän vuoden sijaan korvata kahdessa vuodessa ja seuraaville vuosille saataisiin kaupunkilaisten käyttöön uusille alueille ulkokuntolaitteita nopeammalla aikataululla. Liikuntapalvelun arvion mukaan näitä pienempiä ryhmiä tarvittaisiin eripuolelle kaupunkia tässä vaiheessa sijoitettavaksi noin 20 kappaletta korvattavien tukkiryhmien lisäksi ja isompia Kivimaan uimahallin mukaisia ryhmiä noin 8 kappaletta Lahden kaupungin suurimmille liikuntapaikoille,

mm. Urheilukeskus, Radiomäki, Kisapuisto, Mukkulan liikunta-alue, Nastolan Urheilukeskus ja Sepänniemi.

Kivimaan uimahallin ulkokuntolaiteryhmän kokonaishinta oli 39 500,00 euroa, alv 0%. Perustamiskustannukset näille isommille ulkokuntolaiteryhmille on noin 10 000 euroa, alv 0%. Toteutustapa on yhtenäinen 100 mm teräsbetoni-laatta.

Suunnitteilla olevat isot ulkokuntolaiteryhmät:

- Sepänniemen kenttä/ulkoilualue (toteutusarvio vuosille 2022-2023), osana hanketta
- Radiomäen kenttä (toteutusarvio vuosille 2022-2024, osana hanketta)
- Kisapuisto (toteutusarvio vuosille 2022-2023), osana hanketta
- Renkomäen monitoimitalon viereen tuleva liikunta-alue, osana hanketta, laajuus ja paikkamääritys auki (toteutusarvio vuodelle 2023),
- Mukkulan ulkoliikunta-alue, Torpinkatu (ei aikataulua)
- Urheilukeskus, Salpausselänkatu (ei aikataulua)
- Nastolan urheilukeskus (ei aikataulua)
- Patomäen kenttäalue (ei aikataulua)
- Jalkarannan liikunta-alue (ei aikataulua)

Näiden laitekokonaisuuksien lisäksi on tarvetta yksittäisten eritasossa olevien rekkitankoryhmien sijoittelulle (noin 60 kpl) ulkoilureittien yhteyteen, puistoihin ja torialueille. Näin mahdollistettaisiin ja kannustettaisiin lihaskuntoharjoiteluun arkiliikunnan ohessa. Rekkitankoryhmien ja pienempien ulkokuntolaiteryhmien sijoittelu on mietittävä siten, että laiteryhmät olisivat helposti saavutettavissa.

Laitteiden osalta on huomioitava myös huolto. Laitteiden varmistushuolto tehdään noin kolmen kuukauden välein toimittajan ohjeen mukaisesti. Näin varmistetaan laitteiden moitteeton toiminta. Jokaisesta kohteesta huoltaja toimittaa huoltoraportin, jolla varmistetaan tehdyt huoltotoimenpiteet ja havainnot kohteesta.

Vuositarkastukset tehdään kaksi kertaa vuodessa, talven jälkeen keväällä ja syksyllä ennen uuden talvikauden alkua. Huoltosopimusta ja -ohjelmaa valmistellaan tammikuun 2022 aikana. Kustannukset tarkentuvat palvelun tarjoajien antamien tarjousten perusteella. Huoltosopimus on tarkoitus saada voimaan maaliskuussa 2022.

On tärkeää, että ulkokuntolaitteiden uusimista ja uusien kohteiden perustamista jatketaan määrätietoisesti ja suunnitelmallisesti yhteistyössä eri tahojen kanssa tukien kaupunkilaisten aktiivisuutta lihaskunnan kohentamiseen. Tämä osaltaan korostaa entisestään Lahden mainetta liikunta- ja urheilukaupunkina. Mikäli laitteiden määrää halutaan lisätä suunnitteilla olevasta tasosta, se tulee huomioida talousarviossa irtaimistoinvestointimäärähan kasvattamisena sekä käyttötaloudessa laitteiden huoltokustannusten lisääntymisenä.

Harrastamisen Lahden malli

Aloitteessa viitataan Islannin malliin ja siitä johdettavaan Lahden malliin, jolla tuetaan lasten ja nuorten harrastamista.

Lahden kaupunki on saanut harrastamisen Suomen mallin toteuttamiseen avustusta 300 000 €, johon tulee lisäksi kaupungin omavastuuosuus, joka on vähintään 75 000 €. Omavastuuosuuden summa tulee olemaan todellisuudessa suurempi. Avustuksen käyttöaika on lukuvuonna 2021–2022.

Harrastamisen Suomen mallin avustuksella toteutetaan maksutonta harrastustoimintaa 1.–9.-luokkalaisille koulupäivän yhteydessä ja rakennetaan toimiva ja pysyvä harrastustoiminnan koordinointimalli.

Mallia rakennetaan yhteistyössä kaupungin, koulun, kodin ja harrastustoimijoiden kanssa. Keskiössä on koota pirstaleinen tieto yhteen ja lahtelaisten perheiden tietoon, vahvistaa yhteistyötä sekä lisätä harrastusmahdollisuuksia. Koulujen kerhotoimintaa ja harrastamisen Lahden mallia tehdään yhteistyössä ja rinnakkain.

Harrastamisen Lahden mallia pilotointiin keväällä 2021 neljässä kou-lussa. Pilotista saatiin hyviä kokemuksia mallin toiminnan laajenemista varten.

Lukuvuonna 2021–2022 Lahden mallin harrastustoiminta on laajentunut 26 kouluun. Toimintaa on myös yksityiskouluilla.

Pilotin kokemusten pohjalta kaupungin kouluille tuotiin harrastuspalkki, eli alueellinen harrastusaika iltapäiviin, koulupäivän yhteyteen.

Harrastuspalkki toteutuu lähes kaikilla alakouluilla seuraavasti:

- eteläinen tiistaisin klo 14–16

- pohjoinen + Lähteen koulu (myös yläkoulut) keskiviikkoisin klo 14–16
- itäinen torstaisin klo 14–16

Tulevan hankekauden aikana on tarkoitus tarkastella palkin toimivuutta.

Harrastamisen Lahden mallin 2021–2022 harrastustoiminta pähkinän kuoressa

- Toiminta on suunniteltu lasten ja nuorten toiveet huomioiden.
- Mallissa koordinaattori tekee suunnitelman toiveiden pohjalta ja toimii yhteyshenkilönä koulujen ja harrastustoimijoiden välillä.
- Toiminta on käynnistynyt pääosin syyskuun puolivälin jälkeen.
- Kaikkiin kouluihin on pyritty saamaan sekä liikunta- että kulttuuriharrastuksia. Mahdollisuuksien mukaan tarjonta täydentyy lukuvuoden aikana.
- Mukana yhteensä 13 eri harrastustoimijaa, seuroja, yhdistyksiä, seurakunta jne., Lahden kaupunki mukaan lukien. Kaupungin toimijoina ovat nuorisopalvelut, kirjastopalvelut ja Wellamo-opisto.
- Tällä hetkellä yli 2000 lasta ja nuorta mukana toiminnassa.
- Tiedot harrastustoiminnasta löytyvät harrastelahti.fi-sivustolta.
- Harrastusryhmiä ostopalveluina tällä hetkellä yli 80, tähän lisäksi harrastustoiminnan ohjaajien, nuorisopalveluiden ja kirjastojen toiminta.

- Tiedot toiminnasta harrastelahti.fi-sivustolla.

Erityisen tuen tarpeen oppilaille on kouluilla omaa kohdennettua toimintaa ja lisäksi nuorisopalveluille on palkattu soveltavan liikunnan ohjaaja kartoittamaan tarvetta, suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa erityistä tukea tarvitseville oppilaille.

Harrastamisen Lahden mallin toiminta alakoululaisille

Toimintaa toteutetaan pääsääntöisesti alueellisena harrastustoiminta-aikana iltapäivisin osana koulupäivää.

Toimintaa toteuttaa erilaiset seurat, järjestöt ja yhdistykset. Näihin ilmoittautuminen on keskitetysti harrastelahti.fi -sivuston kautta.

Alakoululaisille on tarjolla mielekästä toimintaa ja tekemistä myös muun muassa nuorisotiloissa ja kirjastoissa, joihin ei tarvitse erikseen ilmoittautua.

Harrastamisen Lahden mallin toiminta yläkouluikäisille

Pääosin yläkoulujen harrastustoiminta on avointa toimintaa, johon ei tarvitse ilmoittautua etukäteen, vaan nuori voi tulla tutustumaan ja mukaan harrastamaan. Jokaisella alueella on harrastustoiminnan ohjaajia, jotka vastaavat yläkoulujen harrastustoiminnasta. Harrastustoiminnan ohjaaja on vahvasti läsnä koulupäivän arjessa, välitunneilla ja järjestää ohjelmaa myös koulupäivän jälkeen.

Nuori tai huoltaja voi halutessaan olla suoraan yhteydessä harrastustoiminnan ohjaajaan. Tietoa avoimesta harrastustoiminnasta löytyy @harrastuttaako Instagram-tililtä sekä koko tarjonta Harrastelahti.fi -sivustolta.

Jatkosuunnitelma

Mitään aukotonta mallia ei vielä ole olemassa, vaan se rakentuu koko ajan. Jostain on lähdettävä liikkeelle ja katsottava, mihin suuntaan malli kannattaa rakentaa.

Jatkokehittämisen seuraavat askeleet

- Keskitetty viestintä ja sen kehittäminen sekä Harrastelahti.fi -sivuston kehittäminen.
- Yhteistyön vahvistaminen seurojen, yhdistysten, järjestöjen kanssa. Toimijat kutsutaan koolle keskustelemaan asiasta.
- Harrastustoiminnan toiveiden kuuleminen. Miten saamme ajankohtaista tietoa parhaiten lapsilta ja nuorilta. Avustuksen saamisen ehtona on toiveiden kuuleminen ja sen pohjalta toiminnan suunnittelemisen.
- Koulujen ja perheiden kanssa mallin kehittäminen, heidän toiveidensa ja tarpeidensa huomioiminen.

Tällä hetkellä Suomen mallin avustus on vuosittainen valtionavustus. Lokakuun 2021 aikana on todennäköisesti tulossa lisää tietoa tulevan haun raamista. Tavoitteena on kuitenkin luoda mahdollisimman pysyvää mallia ja ratkaisuja, jotka edesauttavat harrastamista, myös ilman rahoitusta.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet